

Poročilo

VIII. URBANI FORUM

Mesta v letu 2030

Voda / Ozračje / Energija

1. Celje
2. Koper
3. Kranj
4. Krško
5. Ljubljana
6. Maribor
7. Murska Sobota
8. Nova Gorica
9. Novo mesto
10. Ptuj
11. Slovenj Gradec
12. Velenje

12 MESTO

www.gfs4.eu

Petek / 21. oktober 2022

Ljubljana / Kristalna palača, BTC City

NAGOVORI

Matjaž Rakovec,
predsednik
ZMOS in župan
Mestne občine
Kranj

Matjaž Rakovec, predsednik ZMOS in župan Mestne občine Kranj

Predsednik Združenja mestnih občin Slovenije (ZMOS), **Matjaž Rakovec,** je udeležencem odkril pogled v bližnjo prihodnost, saj se leto 2030 bliža z veliko hitrostjo glede na razvojne in okoljske cilje, ki so si jih zadali mednarodna skupnost, Evropska unija in država, h kateri so zavezane tudi vse mestne občine.

Mesta kot generator razvoja v družbah zasledujejo močno zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, hitre ukrepe za zeleni prehod, prilagajanje na podnebne spremembe in odzivanje na vedno bolj pogoste in zaporedne svetovne krize.

Zaradi koncentracije gospodarskega in socialnega dogajanja mesta ponujajo priložnost, ki omogoča večje učinke sprejetih in bodočih ukrepov. Nujno pa je zavedanje, da so možnosti ukrepanja mest omejene z njihovimi pristojnostmi, finančni in kadrovski viri, a mestne občine po mojem mnenju dokazujejo, da se lahko tudi z omejenimi viri veliko naredi.

Evropa se je zedinila glede poti naprej – zasledujemo podnebno nevtralnost do leta 2050, v mestih upamo, da jo bomo lahko dosegli že prej. Ponosni smo lahko, da imamo kar tri mestne občine vključene v misijo EU za 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest, in sicer Velenje, Ljubljano in Kranj. Slovenska mesta, čeprav po večini majhna, tako tudi na nivoju Evrope niso samo sledilci. In ob ustrezni podpori države bodo lahko še bolj v ospredju. Vsako mesto bo do 2030 moralo najti svojo formulo za zeleno preobrazbo glede na lastne specifične, nedvomno pa se bodo mestne občine v okviru ZMOSa še naprej trudile za proces prenosa znanj in dobrih praks za namen učinkovitega in usklajenega urbanega razvoja v Sloveniji.

mag. Matej Skočir,
državni sekretar
Ministrstva
za okolje in
prostor

mag. Matej Skočir, državni sekretar Ministrstva za okolje in prostor

Urbani forum je prostor za odprto razpravo in povezovanje za kakovostni razvoj mest in ključnih razvojnih projektov naše države. Na Ministrstvu za okolje in prostor sledijo evropskim mestom, ki so aktivna pri iskanju rešitev za spopadanje z okoljskimi in podnebnimi izzivi. Partnerstva evropskega zelenega dogovora in Urbane agende za EU so podala precej predlogov za izboljšanje na področju kakovosti zraka, krožnega gospodarstva, prilagajanja podnebnim spremembam in trajnostne rabe prostora.

Letošnjega maja smo na forumu v Celju obravnavali tematiko povezanosti med mesti in vodo. Dostop do vode krepí kakovost življenja v mestih, vodne poti pa predstavljajo potenciale za reševanje prihodnjih izzivov. Kakovost življenja želimo naslavljati preko prilagajanja na podnebne spremembe, zato je tema foruma, s poudarki o vplivih vode, ozračja in energije pri prilagajanju na podnebne spremembe zelo aktualna. Ekstremni vremenski pojavi, ki smo jim priča zadnja leta, od poletnih suš in požarov do jesenskih poplav in zmanjšanja debeline snežne odeje, kličejo k rešitvam in čimprejšnjim odzivom.

Želimo si podnebno nevtralen in podnebno odporen način življenja ter pri tem izkoristiti digitalno tehnologijo, ki bo pripomogla k doseganju cilja podnebno nevtralne Evrope do leta 2050. To je tudi predvideno v Evropskem zelenem dogovoru za doseganje nevtralnega prehoda v brezogljično družbo, ter krepitev gospodarskega razvoja podprtega z digitalnimi podatki, v razvoj katerega smo vključeni skupaj z organi v sestavi. Cilje, zapisane v strategiji EU za umetno inteligenco, v strategiji za odprte podatke, ter v evropski industrijski strategiji za zeleno in digitalno Evropo bomo lahko dosegli le z dosledno uporabo in nenehnim razvojem novih tehnologij, v smeri zelene in digitalne preobrazbe slovenskega gospodarstva.

Blaž Golob,
GFS Institute

Sodobni urbanizem, ki je v veliki meri odvisen od vode, energije in zagotavljanja čistega ozračja, ki ima v povezavi s podnebnimi spremembami še toliko večji pomen. Trajnostni razvoj zahteva odgovorno ravnanje in upravljanje voda, elementi vode v mestih pa dokazano pomembno določajo kakovost življenja.

Načrtovanje mestnih urbanistov slovenskih mestnih občin, strateško delovanje Ministrstva za okolje in prostor, aktivna vloga zastopnika interesov mestnih občin združenja Združenja mestnih občin Slovenije ter izjemna arhitekturna pestrost realiziranih projektov povezanih z vodo, nas v letu 2022, ki ga zaznamujejo različni izzivi, navdaja z optimizmom in zavezo o nadaljnem skupnem delovanju različnih deležnikov, ki so pomembni za razvoj slovenskih mest. V ta namen je potrebno izpostaviti naslednjih šest vsebinskih izhodišč, ki so pomembna v letu 2022 in predstavljajo podlago za uspešen razvoj mestnih projektov do leta 2030.

Blaž Golob, Urbani forum Slovenije

Povzetki strokovnega Urbanega foruma - Celje, maj 2022

Celotno poročilo dosegljivo na www.urbani-forum.org (Celje, maj 2022)

- I. Voda je pomemben element pri projektih urbanega razvoja v prihodnosti.
- II. Mesta s trajnostno uporabo vode blažijo učinke podnebnih sprememb.
- III. Mesta izvajajo številne investicije v razvojne projekte pri katerih sta varovanje in javna raba vode bistvenega pomena.
- IV. Voda ima bistveni pomen pri prostorskem načrtovanju, urbanizmu in arhitekturi.
- V. Pomorski prostorski plan Republike Slovenije (2021) je primer dobre prakse vključujočega prostorskega načrtovanja.
- VI. Digitalna transformacija in uporaba IoT naprav za pametne meritve lahko pripomorejo k boljšemu upravljanju voda in obenem k doseganju ciljev trajnostnega razvoja SDG Agende 2030 (SDG - Sustainable Development Goals).

dr. Lidija
Globevnik,
predsednica
Društva
vodarjev
Slovenije

dr. Lidija Globevnik, predsednica Društva vodarjev Slovenije

Za kakovost bivanja v mestih je ključnega pomena zagotavljanje pitne vode, kar po 2030 ni nujno samoumevno. Nekdaj je bila pravzaprav vsa voda pitna. Naravni vodni krog ima namreč vso vodo svežo in ta je pitna. Nato so ljudje začeli vodo kanalizirati in jo uporabljati v različne namene. Oskrba s pitno vodo je del družbenega kroga, pri čemer se sprašujemo, če imamo na razpolago dovolj vode, za kaj vse uporabljamo pitno vodo in koliko smo učinkoviti pri zbiranju uporabljene vode. V prihodnosti bo vse bolj pomembno odločanje in raba vode v kmetijstvu, industriji, energetiki in

turizmu. Še posebno v Sloveniji, kjer za potrebe gospodarstva porabimo več vode kot druge države Evropske unije. Od tega pa očistimo le okoli polovico te vode, medtem ko po statistikah druge države očistijo okoli 80% vode, uporabljene v gospodarske namene.

Osnovna ideja zelenega prehoda je odpornost na številne klimatske spremembe, ki prihajajo. Za mesta torej rešitve niso le fontane in pitnike, temveč razgibanost območja, na primer v obliki mlak in nepozidanih brežin. Pri tem je potrebno upoštevati konflikte med varstvom vode in vodnim ekosistemom, ki sta si večkrat v navzkrižju tako v Sloveniji kot na ravni EU. V ospredju pa sta v zadnjih letih tudi biodiverziteti in poplave. Prav zato se večina aktivnosti veže na tri stebre: podtalnico in podzemne zadrževalne sisteme, raziskovalno-razvojne projekte o alternativnih posegih in zelenih intervencijah (npr. vzdrževanje zelene stene ali strehe), ter smiselno upravljanje sprememb, saj družbena zavest glede okoljskih tematik narašča. Kljub temu strokovnjakov primanjkuje, zato Lidija Globevnik mestne občine poziva, da podprejo študije za obvladovanje hidravlike vodovodnih sistemov, upravljanje hidrotehničnih objektov in zagotavljanje zdravstvene ustreznosti vode tudi v prihodnosti.

Dobra novica za vodno krizo je, da je le 40% problemov z vodo vezanih na podnebne spremembe, medtem ko je vse ostalo posledica vedenja človeka in naših odločitev, zato imamo veliko možnost vplivanja na upravljanje voda do 2030. Čeprav bo do konca desetletja dovolj pitne vode v Sloveniji, se bodo tržni interesi še povečali, zato je nujno, da jih javni interes obvladuje. Prav tako moramo biti previdni pri implementaciji idej zelenega prehoda in slednje prilagoditi na lokalni kontekst. Slovenija je od nekdanj inovator in naj postane znana kot zgled v upravljanju voda vsej Evropi.

Barbara Simonič,
Ministrstvo
za okolje in
prostor

Barbara Simonič, Ministrstvo za okolje in prostor

Trajnostni razvoj zahteva odgovorno ravnanje in upravljanje voda. Slednja je od nekdaj narekovala urbani razvoj, vplivala na vzpon mest in ga hkrati omejevala, saj elementi vode v mestih močno vplivajo na kakovost življenja. S tem zavedanjem lahko kreiramo smiselne ukrepe tudi proti podnebnim spremembam.

Podnebje se spreminja, in spreminja se hitreje in bolj intenzivno kot pričakovano. V Sloveniji smo zabeležili dvig temperature zunanjega zraka v obdobju 1961-2020 za 2°C, priča smo velikim spremembam v padavinskih vzorcih ter povezanim

ekstremnimi vremenskimi pojavi. IPCC kot mednarodna znanstvena skupnost ugotavlja, da cilja o omejitvi globalne temperature pod 1,5°C ne bomo dosegli. To pomeni, da nas v prihodnje čakajo hujše suše, poplave, vročinski valovi in postopne spremembe, ki se jim bomo morali prilagoditi, ali pa dejavnosti umakniti, spremeniti.

Slovenija je na tem področju v preteklosti namenjala premalo pozornosti. Pripravljene so bile strokovne podlage o ocenah vplivov po sektorjih, medtem ko je ARSO nudil podnebne storitve za rabo podatkov. Tako bo možno oceniti ranljivosti in tveganja ter meje prilagajanja. Ravno načrtno prilagajanje je ključno za uspešnost blaženja dviga globalne temperature, ki je proces z ozirom na nova spoznanja in okoliščine. Dosežek za prihodnost pa je obveza vseh projektov za presojanje vpliva podnebnih sprememb. Te pa delimo na trde vplive, ko se ni več mogoče prilagoditi in mehke vplive, ko določeno aktivnost lahko opustimo ali jo zamenjamo.

Za doseg tako kompleksnih ciljev je nujno vključevanje vseh deležnikov, še posebno ranljivih skupin. Prav tako ukrepi ne smejo biti posamezni, ampak celostno povezani v ekosistem. V pripravi je ocena ranljivosti po občinah, ministrstvo pa je prijavilo tudi strateški projekt v podporo izvajanju strategije prilagajanja. V prihodnje bo potrebno aktivnosti okrepiti po vseh sektorjih, občinah in dejavnostih, ter se izogniti naložbam, ki lahko pomenijo neustrezno prilagajanje (npr. rastlinjaki, ki se ogrevajo s kurilnim oljem). Še naprej se bo podpiralo kmetijstvo, biotsko raznovrstnost in protipoplavne ukrepe oziroma obnove po naravnih nesrečah, ki se v zadnjih letih zgoščujejo. V načrtu pa je tudi kontaktna točka na lokalni ravni, ki bi občine podpirala pri prijavi in izvedbi projektov. Evropskih sredstev je precej, predvsem preko programov LIFE, Interreg in Obzorje, ki so na voljo tudi za mestne občine.

OKROGLA MIZA

Pogledi mest

Predsednik uprave BTC d.d. **Jože Mermal** je kot partner in gostitelj Urbanega foruma nagovoril udeležence. Dolgoletni partner Urbanega foruma je izpostavil pomen sodelovanja med ključnimi deležniki za trajnostni in digitalni razvoj slovenskih mest. Družba BTC je s svojimi projekti lep primer uspešnega sodelovanja.

Jože Mermal,
predsednik
uprave BTC
d.d.

V preteklem obdobju so bili izvedeni številni projekti, ki prispevajo k zelenemu prehodu naših mest in k večji odpornosti na podnebne spremembe in krize.

Veliko je bilo narejenega na področju trajnostne mobilnosti, kjer se pospešeno ureja kolesarska infrastruktura, posodablja javni potniški promet, spodbuja elektrifikacijo in predvsem spremembe navad prebivalcev.

Mestne občine investirajo v boljše upravljanje s pitno vodo in v energetske sanacije stavb. Skozi projekte urbanega razvoja nastajajo novi mestni parki in druga zelena infrastruktura, skoraj nič-emisijske zgradbe, ter se vzpostavljajo boljši pogoji za gospodarsko, socialno in kulturno delovanje. Kajti tudi pri ukrepih za zeleni prehod mora biti v ospredju kakovost bivanja občanov, zato so v tem kontekstu pomembni družbeni vidiki, ki predstavljajo glavne prednosti bivanja v urbanih okoljih.

Kranj

Podnebna nevtralnost je vizija, ki jo imamo vsa mesta. Toda slovenska mesta so premajhna za velike premike, zato je nujno skupno in usklajeno delovanje.

Pri tem je država ključnega pomena! Čas je, da se mestna uprava reorganizira in tesneje sodeluje z ministrstvi, da bo država delovala enotno. Le tako bomo lahko sledili cilju Evrope do podnebne nevtralnosti do 2050. Tisti, ki to poskušamo doseči že do 2030 pa intenzivno vključujemo celotno regijo, saj imamo vsi enake cilje na poti zelenega prehoda.

Krško

Krško je postala 12. mestna občina v Sloveniji. Je mesto na dveh bregovih Save, ki diktira razvoj in omejitve s poplavami.

Posavje je zaradi nuklearne elektrarne največji proizvajalec električne zelene energije, ki mnogim v regiji omogoča zaposlitev. Zaradi gradnje nove nuklearke pričakujejo novi val priseljevanja do konca desetletja, kot se je to zgodilo v sedemdesetih. Mesto je postavilo svojo strategijo razvoja do 2040 in se po načrtani poti pomika naprej s konkretnimi in merljivimi cilji.

Ljubljana

Poglaviten cilj za učinkovit zeleni prehod je prenesti dobre prakse v druga mesta po državi, pri čemer je moč opaziti vedno večjo vlogo zelene vizije razvoja, od vlade do evropskih institucij.

Zelena prihodnost za prestolnico ni le vizija, saj je tam vsako leto zaživi 140 novih projektov. Nevtralnost do 2030 je možna le z ozaveščanjem ljudi o možnostih brezogljične družbe in inovativnih poslovnih modelih krožnega gospodarstva. Ljubljana je zgled in skrbi za zelen razvoj mesta s številnimi zelenimi rešitvami, na primer novo sežigalnico, cevno železnico ter potniški promet z lesenimi ladjicami na sočno energijo.

IZZIVI MEST

- I. Regulatorna podpora, tj. večje možnosti samostojnega delovanja mest na področju urbanega razvoja in doseganja zelenega prehoda.
- II. Spoštovanje osnovnih načel financiranja lokalne samouprave: če mesta in občine nimajo dovoljšnje podlage preko povprečnine za izvajanje temeljnih nalog in zagotavljanja temeljnih javnih služb, potem tudi ni prostora za razvojne in transformativne aktivnosti, ki so danes nujne.
- III. Partnerski odnos: država naj sprejema občine kot drugi nivo oblasti in ne kot zunanjega deležnika, saj je to partnerstvo nujno za uspešno izvedbo katerihkoli politik.
- IV. Strokovna podpora državnih institucij: pri doseganju podnebne nevtralnosti potrebujemo bolj agilno državno upravo, ki »prebija silose« oziroma naslavlja zadeve celostno, ne z vidika posameznih resorjev.

Novo mesto

Novo mesto ima uspešno izvozno gospodarstvo, kar botruje večji porabi energije in izpustom. To prikažejo tudi številke, saj približno 60% energije v mestni občini porabi industrija.

Pri tem so sistemske politike ključne. Upoštevati je potrebno tudi starajoče se prebivalstvo, na primer ustanovitev fonda za vgradnjo dvigal v večstanovanjske stavbe, čeprav vlada še ni prepoznala te potrebe. Kot nacionalni ambasador pri EU za pripravo dokumenta z zavezo za 40% zmanjšanje porabe energije do 2030, je mesto ambiciozno in vlaga v prihodnost, npr. z investicijo v sončno energijo. Do konca desetletja si želijo čim večjo lokalno samooskrbo, čim krajše dobavne verige in zadostne količine čiste vode in zraka, zato v ustvarjanje te zgodbe zelene preobrazbe že sedaj vključujejo lokalno skupnost.

Velenje

Velenje je eno od 100 vzorčnih mest, ki soustvarjajo načine, kako postati nevtrarno mesto do 2030.

Kljub temu je mesto Velenje še pred večjim izzivom, saj je večji del mestne ekonomije vezan na premogovnik, ki se zapira do 2033.

V teh letih bo tako potrebno nadomestiti številna delovnih mest in dobiti nov vir energije za daljinsko ogrevanje. Išče se rešitev, ki bo zelena in primerna za velikost mesta ter bo hkrati spodbujala mlade, da ostanejo tako z delovnimi mesti kot dostopnimi stanovanji. Skupaj z EU bo mestna uprava zagotovila pravičen prehod in zeleno preobrazbo, na katero bodo naši zanamci ponosni.

Celje

2030 bo mesto Celje živelu svoja trajnostna načela zaradi odločitev, ki so bile sprejeli do sedaj. Orali so ledino s čistilno napravo in toplarno Celje.

Poleg učinkovitega ravnanje z odpadki, so sanirali onesnažena in degradirana območja ter ozaveščali svoje občane. Zelena mobilnost je zato v mestu vsakdanjik. Vizija mesta Celje je čisto in urejeno pametno mesto do 2030, ki ima multiplikativen učinek ne le na okolico, ampak tudi na druga mesta in celotno državo. Z dobrim sodelovanjem in vključujočo kulturo bo namreč prihodost Slovenije še lepša in bolj zelena.

Ljubljanska vodna pot z 2 hidroelektrarnama

Hyperloop med Munchnom in Ljubljano – futuristični projekt

Superhitri vlak **Hyperloop** je edinstven vlak v obliki kapsule, ki se premika po ceveh. Upor zraka s tem precej zmanjšajo, kar posledično omogoča zelo hitro gibanje.

V razvoj vlaka prihodnosti je podjetje The Boring Company vložilo že 675 milijonov evrov, vlaganja v tehnologijo prihodnosti pa so končno obrodila sadove. Če bo projekt Hyperloop podjetja The Boring Company uspešen, bodo lahko v prihodnosti potniki s prtljago za potovanje med krajema, oddaljenima 150 kilometrov, skupno potrebovali zgolj 12 minut. Končna hitrost superhitrega vlaka naj bi dosegla okoli 1.130 kilometrov na uro. Nedvomno bi tovrstna tehnologija spremenila način potovanja med oddaljenimi kraji.

Postavitev treh malih hidroelektrarn, in sicer pri Plečnikovi zapornici na Ambroževem trgu, v Gruberjevem prekopu in pod Sotočjem, bo proizvedla dovolj električne energije za približno 75 odstotkov potreb razsvetljave mesta Ljubljane. To bi poleg okolju prijazne proizvodnje električne energije omogočilo tudi dodano vrednost na področju revitalizacije priobalnega pasu mestne Ljubljanice in Grubarjevega prekopa, turizma, prometa – sklenjena plovna pot okrog Grajskega griča – ter povečanja poplavne varnosti.

PROGRAM

UVODNI NAGOVORI

mag. Matej Skočir, državni sekretar, Ministrstvo za okolje in prostor ter **Matjaž Rakovec**, predsednik ZMOS, župan Mestne občine Kranj

Predstavitve poročila strokovnega Urbanega foruma iz Celja (maj 2022)

Blaž Golob, Urbani forum Slovenije

Zagotavljanje pitne vode v mestih leta 2030

dr. Lidija Globevnik, predsednica Društva vodarjev Slovenije

Prilagajanje podnebnim spremembam in vplivi na mesta

Barbara Simonič, Ministrstvo za okolje in prostor

OKROGLA MIZA ŽUPANJE IN ŽUPANOV MESTNIH OBČIN

Uvodni pozdrav: **Jože Mermal**, Predsednik upravnega odbora družbe BTC d.d.

Breda Arnšek, podžupanja Mestne občine Celje

Matjaž Rakovec, župan Mestne občine Kranj

Miran Stanko, župan Mestne občine Krško

Dejan Crnek, podžupan Mestne občine Ljubljana

mag. Gregor Macedoni, župan Mestne občine Novo mesto

mag. Iztok Mori, direktor Mestne občine Velenje

Organizatorji

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Partner

O urbanem forumu

Urbani forumi so namenjeni vzpostavljanju pomena in vloge mest in mestnih občin pri razvoju države, spodbujanju novih priložnosti mest za zeleno rast, novih znanj in inovativnih pristopov. Forum predstavlja dialog o potrebah in izzivih mest in mestnih občin kot nosilcev razvoja v regijah ter o priložnostih, ki jih nudijo kot prostori, kjer se srečuje in izvaja največ sektorskih politik, nahaja večina delovnih mest in ki so centri kulture, izobraževanja ter inovacij. Forum združuje potencialne partnerje, vse od določevalcev, upravljavcev in oblikovalcev politik, gospodarstva, znanosti ter institucij in organizacij na področju urbanega razvoja. Namenjen je mreženju mest in njihovih potencialnih partnerjem.

Več na naslovu: www.urbani-forum.org

Poročilo | VIII. Urbani forum 2022

Mesta v letu 2030: Voda / Ozračje / Energija

Pripravili in uredili: Vesna Kuralt, GFS Inštitut, Blaž Golob, GFS Inštitut, Miran Košpenda, ZMOS, Mojca Piry, Ministrstvo za okolje in prostor

Grafično oblikovanje: Andrea Plavljanič, plava.eu

Video in Foto: GFS Inštitut

Vse pravice pridržane. Noben del tega poročila se brez pisnega dovoljenja Ministrstva za okolje in prostor ne sme reproducirati v kakršni koli obliki s kakšnimi koli elektronskimi ali mehanskimi sredstvi (vključno s fotokopiranjem, snemanjem ali shranjevanjem podatkov). © GFS Institute

Izdalo: Ministrstvo za okolje in prostor, november 2022

Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana, Slovenija, EU

www.mop.gov.si

Pripravi: : Inštitut GFS

Cesta na Kurešček 46, 1292 Ig, Slovenija, EU

www.gfs4.eu